

Muallim Rifat Eğitim Fakültesi Dergisi
Journal of Muallim Rifat Faculty of Education

ISSN: 2667-5234

Ortaokul Öğrencilerinin Siber Zorbalığa Maruz Kalma Durumlarının İncelenmesi
Salih SARIŞIK¹, Mehtap AYDOĞDU², Cemal YAMAK³, Ebru DÖNMEZ⁴, İlyas KAHYA⁵

Makale Bilgisi

ÖZET

Geliş Tarihi:

30.05.2022

Düzeltilme Tarihi:

16.06.2022

Kabul Tarihi:

16.06.2022

Basım Tarihi:

19.07.2022

Araştırmanın temel amacı, ortaokul öğrencilerinin siber zorbalığa maruz kalma durumlarına ilişkin öğrenci görüşlerini incelemektir. Araştırmanın çalışma grubunu ortaokulda öğrenim gören 20 sekizinci sınıf ve 20 yedinci sınıf öğrencisi olmak üzere toplam 40 öğrenci oluşturmaktadır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olgu bilim deseni kullanılmıştır. Araştırmada veriler araştırmacılar tarafından geliştirilen “yarı yapılandırılmış görüşme formu” ile toplanmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin çözümlenmesinde içerik analizinden yararlanılmıştır. Araştırma verileri incelendiğinde elde edilen bulgular, ortaokul öğrencilerinin siber zorbalığa maruz kalma durumlarını etkileyen başlıca faktörün okul idaresi ve rehber öğretmenden destek almama olduğunu göstermektedir. Öğrencilerin büyük bir kısmının maruz kaldıkları zorbalık durumlarını umursamıyor olması etkili bir etken olarak görülmüştür. Sosyal medyanın bilinçsiz kullanımı ve çevrim içi oyun siteleri de siber zorbalığa maruz kalmada büyük oranda etkisi olan faktör olarak belirlenmiştir. Öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalmamaları için yaşanan herhangi bir olayda ailesine ve okul idaresine haber vermeleri ve yine okul rehberlik servisi tarafından siber zorbalık ile alakalı bilgilendirme yapılmasının gerekli olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Ortaokul, Öğrenci, Zorba, Siber Zorbalık.

Analysing Secondary School Students' Exposure to Cyber Bullying

Article Info

ABSTRACT

Received:

30.05.2022

Revised:

16.06.2022

Accepted:

16.06.2022

Published:

19.07.2022

The main aim of this study is to analyze secondary school students' views on their exposure to cyberbullying. The study group consists of 40 students in total, 20 eighth grade and 20 seventh grade students studying in secondary school. Phenomenology design, one of the qualitative research methods, was used in this research. In the study, data were gathered with a "semi-structured interview form" established by the researchers. The content analysis method was applied to analyze the data obtained from the study. When the study data are analyzed, the findings show that the main factor affecting the cyberbullying of secondary school students is that they do not share this situation with the school administrator and the guidance teacher. Most students do not care about the bullying they are exposed to, and this situation is considered an efficient factor. The unconscious use of social

¹ Milli Eğitim Bakanlığı, slh040@gmail.com, ORCID.ID: 0000-0002-6506-2830

² Milli Eğitim Bakanlığı, mhpaydgd@gmail.com, ORCID.ID: 0000-0001-5267-5956

³ Milli Eğitim Bakanlığı, cemalyamak61@hotmail.com, ORCID.ID: 0000-0002-8389-2192

⁴ Milli Eğitim Bakanlığı, donmez.ebru@hotmail.com.tr, ORCID.ID: 0000-0003-2347-5490

⁵ Milli Eğitim Bakanlığı, ilkahya@gmail.com, ORCID.ID: 0000-0002-0505-09-926

media and online game sites are also seen as factors that have a considerable effect on cyberbullying. It has been concluded that to prevent students from being exposed to cyberbullying, they must inform their families and school management about any cyberbullying event. Additionally, the school counseling service must give information to the students about cyberbullying.

Keywords: Secondary School, Student, , Overbearing, Cyberbullying.

1.GİRİŞ

Bilgi ve iletişim alanında birtakım teknolojik gelişmeler yaşanmakta ve buna bağlı olarak toplumsal değişimler ortaya çıkmaktadır. Bilgi ve iletişim teknolojileri alanında yaşanan gelişmelerden en önemlisi ve belki de en çok kullanılanı elektronik iletişim ağı olan internettir. Dünya çapında internet kullanımı günden güne hızla artmaya devam etmektedir (Yen vd., 2007). Bireylerin öğrenmeleri ve keyifli zaman geçirebilmeleri için uygun bir platform olan internet ortamı aynı zamanda insanların bağımsız olarak paylaşım yapabildiği bir platformdur. Kullanıcı sayısının gün geçtikçe çoğaldığı görölen internet ortamının, sınırsız ve denetimi olmayan her türlü bilgiye ve kişilere ulaşmanın zor olmadığı, birçok olumlu gelişmelerin yanı sıra bir takım önem derecesi yüksek fakat olumsuz durumların meydana gelmesine neden olduğu görölmektedir (Çelen, Çelik ve Seferoğlu, 2011). Bu bağlamda teknoloji ile yaşamak, düşünmek, duygu ve düşüncelerini ifade etmek, dünyayı anlamak, birey ve gruplarla iletişim kurmak yeni dijital yüzyılın en büyük değişimidir.

Günümüzde tüm dünyayı kapsayan 5 milyar internet kullanıcısı vardır ve bunların 4.65 milyarı sosyal medya ağlarını kullanmaktadır. Dünya genelinde 176 milyon öğrencinin Facebook kullanıcısı olduğu bilinmektedir. Türkiye 52 milyon “instagram” kullanıcısıyla dünya en çok Instagram kullanan ölkeler sıralamasında 5. sırada yer almaktadır (We are social, 2022). Araştırma sayfalarından Statista (2016) kayıtları incelendiğinde akran olan öğrencilerin 24 saatlik çevrim içi bağlantı oranının %95 olduğu görölmektedir. Teknolojinin ilerlemesiyle birlikte cep telefonu, tablet, bilgisayar ve bunlara bağlı olarak sosyal medya platformları kullanımı öğrenciler arasında artarak ilerlemektedir. Bu araçların kullanımı ile öğrencilerin bir takım problemler yaşamasına neden olmuştur (Özer, 2014). Bu alanda yapılan çalışmalar incelendiğinde ortaokul çağı yaş aralığındaki öğrencilerin zorbalığın yeni türü olan siber zorba davranışlarla karşılaştığını göstermektedir (Gibb ve Devereux, 2014; MacDonald ve Roberts-Pittman, 2010; Whittaker ve Kowalski, 2015). Siber zorba davranış, en kapsamlı ifadeyle internet ortamını ve sosyal medya ağlarını kapsayan bir tür zorbalık olarak tanımlanmıştır (Vandebosh ve Van, 2008).

Çevrim içi platformlar öğrencilerin öğrenim hayatının, sosyal bağlantılarının ve boş zamanlarını değerlendirmelerinin önemli bir parçası olmuştur (Chadwick, 2014). Ayrıca internet büyük bir hızla ilerleyen teknolojiyle ergenlerin kendilerini tanıtmak için oldukça geniş bir alan oluşturmuştur (Betts, 2016). İnterneti kullanan öğrenciler bu durumu pozitif yönde değerlendirdiğinde hayatları kolaylaşmaktadır (Taiwo, 2015). Fakat yararları ve sağladığı kolaylıklarla birlikte internet kullanımı olumsuz sonuçlar da ortaya çıkarabilmektedir.

Patchin ve Hinduja (2006) siber zorbalığı, e-yazışmalar aracılığıyla bilinçli olarak ve belirli aralıklarla ile tekrarlanan yararlı olamayan davranış şekli olarak belirtmişlerdir. Piotrowski (2012) ise siber zorbalığı, zorba tarafından elektronik araçlarla başlayan istem dışı çevrim içi

davranış şeklinde tanımlanmaktadır. Akça ve arkadaşları (2014) araştırmalarında siber zorbalığı, teknolojik araçlar vasıtasıyla kişilerin karşılıklı olarak düşmanlık, korkutma, tehdit, küfür, cinsel saldırı içeren yazılı ve görsel mesajları bilinçli olarak iletmeleri olarak ele almaktadırlar.

Eğitim ortamında zorba davranışların ortaya çıkması, okullardaki kritik sorunlardan biridir. Zorbalık, öğrencilerin eğitim sürecindeki bilişsel, duygusal ve sosyal gelişim süreçlerinde olumsuz yönde sonuçlar doğuracağı gibi, bu süreçlerde meydana gelebilecek istenmeyen deneyimler öğrencilerin gelecekte de istenmeyen bir takım sorunlar yaşamalarına neden olabilmektedir (Bilgiç, 2007).

Riskli internet kullanımının meydana getirmiş olduğu siber mağduriyet kişileri ve toplumu çeşitli yönlerden olumsuz etkilemektedir. Siber zorbalığa maruz kalmış olmak öğrencilerde birçok ruhsal sorunlar meydana getirmektedir. Siber zorbalığa maruz kalmak, öğrencilerde sosyal açıdan iletişim sorunları, arkadaş ortamına uyum sağlamada güçlük, kendine saygıyı kaybetme, olumsuz benlik algısı geliştirme, yalnızlık, çaresizlik ve korku duygularına yol açmaktadır (Manap, 2012). Ayrıca siber zorbalığa maruz kalan öğrencilerde mutsuzluk, sinir, üzüntü, depresyon, kendini savunamama, hayal kırıklığı gibi birtakım psikolojik problemler görülebilmektedir (Hinduja ve Patchin, 2006). Siber zorbalık davranışları ile ilgili çalışmaların önemi, alan yazında gün geçtikçe artmıştır. Araştırmalar, öğrencilerin siber zorbalık davranışlarının olumsuz sonuçları konusunda endişe verici durumlar olduğunu belirtmiştir. Bu durumlar arasında, intihara meyilli davranışlar, ruhsal davranış problemleri, akademik başarının azalması, sosyal ve davranışsal bozukluk ve madde kullanımları bulunmaktadır (Hinduja ve Patchin, 2011; Slonje ve Smith, 2008).

1.1.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, ortaokul öğrencilerinin siber zorbalığa maruz kalma durumlarına ilişkin öğrenci görüşlerini incelemektir. Bu amaç doğrultusunda aşağıdaki sorulara cevap aranmıştır;

1. Ne tür siber zorbalık ile karşılaştınız?
2. Maruz kaldığınız siber zorbalık durumunu kiminle paylaşırsınız?
3. Siber zorbalığa maruz kaldığında kendini nasıl hissedersin?
4. Siber zorbalıkla ilgili yasal haklarınızı biliyor musun?
5. En çok hangi ortamlarda siber zorbalığa maruz kaldınız?
6. Size göre öğrencilerin siber zorbalık farkındalık durumları nelerdir?
7. Siber zorbalığa maruz kaldığınızda okul idaresinden ya da rehberlik servisinden destek aldınız mı?

1.2.Araştırmanın Önemi

Kanunlarda yeri tam olarak belirtilmemiş sanal ortamlarda öğrencilerin bilerek ya da isteyerek yaptıkları görüntü, ses ve metin gibi paylaşımları insanların hayatında bir takım olumsuz durumlar doğurabilmektedir. Dijital dünyada tüm veriler kaydedilmekte ve arşivlenmektedir. Bununla beraber dijitalleşme, kişilere tüm dünyaya bir tuş kadar yakın olma fırsatı sunmasıyla birlikte bazen de telafisi olmayan bir duruma yol açabilmektedir. Dijital dünyada kişiler veri

tabanındaki bilgilerin silinmesinin zor olmasından kaynaklı dijital sorun ile karşılaşabilmektedir. Bu sorunun toplum içerisinde doğurduğu durum, günümüz geleneksel yapıyı göz önünde bulundurduğumuzda cinayet işlemeye dahi neden olabilmektedir (Schmidt ve Cohen,2014). Bu bağlamda içerisinde yaşadığımız toplumda öğrenciler için büyük bir tehdit haline gelen siber zorbalık ve mağduriyet kavramlarının bilinmesi ve bu kavramlar ile ilgili önlem alınabilmesi alan için oldukça önem arz etmektedir.

2.YÖNTEM

2.1.Araştırmanın Yöntemi

Nitel araştırma yöntemi ile gerçekleştirilen çalışmada, olgu bilim deseni kullanılmıştır. Olgu bilim (fenomenoloji) yaklaşımı ile “Farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanma” durumu ifade edilmektedir (Yıldırım ve Şimşek, 2011).

2.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Sakarya ili Sapanca ilçesinde öğrenim gören 40 ortaokul öğrencisi oluşturmaktadır. Çalışma grubunu oluşturan öğrencilerden 20’si kız ve 20’si erkektir. Öğrenciler farklı sınıflardan seçilerek çeşitlilik sağlanmıştır. Görüşmeye katılan öğrencilerin yaş ortalaması 13,2 olarak belirlenmiştir. Araştırmaya katılan öğrencilerin demografik bilgilerine ilişkin frekans ve yüzde dağılımları Tablo 1’ de sunulmuştur.

Tablo 1. Görüşme Yapılan Öğrencilere Ait Demografik Özellikler

Cinsiyet	F
Kadın	20
Erkek	20
Toplam	40
Yaş	F
13	32
14	8
Toplam	40
Sınıf	F
7	20
8	20
Toplam	40

2.3.Verilerin Toplanması

Araştırmada ortaokul öğrencilerinin cinsiyet, yaş ve öğrenim gördükleri sınıflar dikkate alınarak siber zorbalığa maruz kalma durumlarını etkileyen faktörlere yönelik öğrenci görüşlerini belirlemek amacıyla araştırmacılar tarafından yarı yapılandırılmış görüşme formu geliştirilmiştir. Görüşme sorularının hazırlık aşamasında alan yazın incelenerek ilgili alt problemleri en iyi şekilde ifade edecek 7 adet açık uçlu soru araştırmacılar tarafından hazırlanarak görüşme formuna yazılmıştır. Öğrenciler için hazırlanan yarı yapılandırılmış

görüşme formunu incelemek üzere uzman görüşüne başvurulmuştur. Açık uçlu araştırma soruları “ araştırmacıya incelemek istediği olguya esnek ve açık uçlu bir yaklaşımla ele alma olanağı sağlar” (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Yapılan görüşmeler öğrenciler rehberlik servisi odasına alınarak yaklaşık 30 dakika süre ile yapılmıştır. Görüşme sırasında öğrenciler kendilerine sorulan 7 sorunun tamamına cevap vermiş ve fikirlerini söylemişlerdir.

2.4.Verilerin Analizi

Görüşmelerden elde edilen veriler betimsel analiz yöntemiyle çözümlenmiştir. Betimsel analiz yöntemi; belirlenen bir çerçeve, bu çerçeveye verilerin aktarılması, bulguların belirlenmesi ve yorumlanması şeklinde basamaklardan oluşmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008). Verilerin analizi için araştırmacı tarafından tematik çerçeve belirlenmiş, bu kapsamda her bir araştırmacı tarafından verilen veriler kodlanmış ve devamında birleştirilen veriler karşılaştırılarak ortak temalar belirlenmiş ve kodlamalar yapılmıştır.

Görüşmeler sonucu oluşan yazılı metinler tekrar tekrar incelenerek, araştırmanın amacına uygun veriler kodlanmış, kodlanan verileri genel düzeyde açıklayan temalar belirlenmiştir. Elde edilen bulgular tablolar halinde düzenlenmiştir. Görüşme yapılan öğrenciler Ö1’den başlayarak Ö40’a kadar kodlanarak belirtilmiştir. Bulguların yorumlanmasında, katılımcıların görüşlerine doğrudan alıntı yaparak yer verilmiştir.

3.BULGULAR VE YORUMLAR

Bu bölümde öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma durumlarına ilişkin vermiş oldukları cevapların analizleri yapılmış ve tablolar halinde veriler yorumlanmıştır.

3.1. Öğrencilerin Maruz Kaldıkları Siber Zorbalık Türlerine İlişkin Görüşleri

Tablo 2. Öğrencilerin Maruz Kaldıkları Siber Zorbalık Türlerine İlişkin Görüşleri

Tema (Kategori)	Kodlar	F	%
Maruz kalınan siber zorbalık türleri	Küfür ve Hakaret	21	52,5
	Görüntü Paylaşma	15	37,5
	Mesaj Alma	8	20
	Görüntü Montajı	6	15
	Hesap Çalınması	5	12,5
	Tehdit	4	10

Tablo 2 incelendiğinde, öğrencilerin maruz kaldıkları siber zorbalık türlerine ilişkin görüşlerinin en çok %52,5 oranında küfür ve hakaret şeklinde olduğu görülmüştür. Diğer görüşler sırasıyla, %37,5 görüntü paylaşımı, %20 oranında mesaj alma, %15 oranında görüntü montajı, %12,5 oranında hesap çalınması ve %10 oranında tehdit şeklinde belirlenmiştir. Öğrencilerin görüşlerinden alınan birebir alıntılar aşağıda sunulmaktadır.

Öğrenci İfadeleri:

Ö18: “ çevrimiçi oyun oynarken sürekli yorum kısmından küfre maruz kalıyorum.”

Ö7: “ tanımadığım bir hesaptan mesaj aldım ve bu durum beni çok rahatsız etti.”

Ö₃₄: “okulda fotoğraf çekilmiştik arkadaşlarla bu fotoğrafı benden izinsiz sosyal medyada paylaştılar.”

Ö₂₂: “sınıf arkadaşım benim hesap fotoğrafımı kullanarak uygunsuz bir fotoğrafa montaj yapmış, çok rahatsız edici bir durum.”

3.2.Öğrencilerin Maruz Kaldıkları Siber Zorbalık Durumunu Paylaşmalarına İlişkin Görüşleri

Tablo 3. Öğrencilerin Maruz Kaldıkları Siber Zorbalık Durumunu Paylaşmalarına İlişkin Görüşleri

Tema (Kategori)	Kodlar	F	%
Siber zorbalık durumunu paylaşma	Ailem ile paylaşırım	23	57,5
	Arkadaşım ile paylaşırım	8	20
	Öğretmenim ile paylaşırım	6	15
	Paylaşmam	3	7,5

Tablo 3 incelendiğinde, öğrencilerin maruz kaldığı siber zorbalık durumunu paylaşmaya ilişkin görüşlerinin en çok %57,5 oranında ailem ile paylaşırım olduğu görülmüştür. Diğer görüşleri sırasıyla, %20 oranında arkadaşım ile paylaşırım, %15 oranında öğretmenim ile paylaşırım ve %7,5 oranında paylaşmam şeklinde belirlenmiştir. Öğrencilerin görüşlerinden alınan birebir alıntılar aşağıda sunulmaktadır.

Öğrenci İfadeleri:

Ö₂₇: “Eğer bir siber zorbalık ile karşılaşsam ilk olarak ailem ile paylaşırım.”

Ö₃₉: “Arkadaşım ile paylaşırım.”

Ö₁₁: “Rehber öğretmenime konuyu anlatırım ve ondan yardım isterim.”

Ö₈: “Böyle bir durum yaşarsam kimseye anlatmam, zorbayı bir şekilde engeller kesinlikle bağlantıyı koparırım.”

3.3.Öğrencilerin Siber Zorbalık Durumuna Maruz Kaldıklarında Yaşadıkları Duygulara İlişkin Görüşleri

Tablo 4. Öğrencilerin Siber Zorbalık Durumuna Maruz Kaldıklarında Yaşadıkları Duygulara İlişkin Görüşleri

Tema (Kategori)	Kodlar	F	%
Siber zorbalığa maruz kalındığında hissedilen duygu durumu	Mutsuz	22	55
	Normal	10	25
	Sinirli	5	12,5
	Üzgün	2	5
	Çaresiz	1	2,5

Tablo 4 incelendiğinde, öğrencilerin siber zorbalık durumuna maruz kaldığında hissedilen duygu durumuna ilişkin görüşlerinin en çok %55 oranında mutsuz hissedeceği şeklinde olduğu görülmüştür. Diğer görüşler sırasıyla, %25 oranında normal, %12,5 oranında sinirli, %5 oranında üzgün ve %2,5 oranında çaresiz şeklinde belirlenmiştir. Öğrencilerin görüşlerinden alınan birebir alıntılar aşağıda sunulmaktadır.

Öğrenci İfadeleri:

Ö₁: "Siber zorbalığa maruz kaldığımda kendimi sürekli mutsuz hissederim."

Ö₉: " Siber zorbalığa maruz kaldığımda hiç bir şey olmamış gibi hayatıma devam ederim, beni hiçbir şekilde etkilemez."

Ö₂₄: " Ben normalde sinirli bir insan olmamama rağmen bu durum beni çok sinirlendirir."

Ö₃₇: " Zorbalık durumu beni elbette çok fazla üzer."

3.4.Öğrencilerin Siber Zorbalık Hakkındaki Yasal Haklarını Bilme Durumlarına İlişkin Görüşleri

Tablo 5. Öğrencilerin Siber Zorbalık Hakkındaki Yasal Haklarını Bilme Durumlarına İlişkin Görüşleri

Tema (Kategori)	Kodlar	F	%
Siber zorbalık hakkında yasal hakları bilme durumu	Siber zorbalık ile ilgili yasal haklarımı bilmiyorum	24	60
	Siber zorbalık ile ilgili yasal haklarımı biliyorum	12	30
	Siber zorbalık ile ilgili yasal haklarımı biraz bilmiyorum	4	10

Tablo 5 incelendiğinde, öğrencilerin siber zorbalık ile ilgili yasal haklarını bilip bilmediklerine ilişkin görüşlerinin en çok %60 oranında bilmiyorum şeklinde olduğu görülmüştür. Diğer görüşler sırasıyla, %30 oranında biliyorum ve %10 oranında biraz biliyorum şeklinde belirlenmiştir. Öğrencilerin görüşlerinden alınan birebir alıntılar aşağıda sunulmaktadır.

Öğrenci İfadeleri:

Ö₁₄: "Hayır böyle bir yasal hakkım olduğunu bilmiyorum."

Ö₂₇: " Evet siber zorbalık ile ilgili bazı haklarım olduğunu biliyorum."

Ö₃: " Fazla bir bilgim yok ancak şikayet edebileceğimi duymuştum."

3.5.Öğrencilerin Siber Zorbalığa Hangi Ortamlarda Maruz Kaldığına İlişkin Görüşleri

Tablo 6. Öğrencilerin Siber Zorbalığa Hangi Ortamlarda Maruz Kaldığına İlişkin Görüşleri

Tema (Kategori)	Kodlar	F	%
Siber zorbalığa maruz kalınan ortamlar	Sosyal medya	26	65
	Çevrim içi oyunlar	18	45
	Web siteleri	14	35
	WhatsApp	12	30
	Youtube	8	20
	Video kayıt	5	12,5

Tablo 6 incelendiğinde, öğrencilerin siber zorbalığa maruz kaldıkları ortamlara ilişkin görüşlerinin en çok %65 oranında sosyal medya olduğu görülmüştür. Diğer görüşler sırasıyla, %45 oranında çevrim içi oyunlar, %35 oranında web siteleri, %30 oranında WhatsApp, %20 oranında youtube ve %5 oranında video kayıt şeklinde belirlenmiştir. Öğrencilerin görüşlerinden alınan birebir alıntılar aşağıda sunulmaktadır.

Öğrenci İfadeleri:

Ö₆: "Sosyal medya ve çevrim içi oyunlarda siber zorbalığa maruz kalıyorum."

Ö₂₅: “ Bazı web sayfalarında uygunsuz içerikler ile karşılaşıyorum ve bundan çok rahatsız oluyorum.”

Ö₈: “WhatsApptan tanımadığım kişilerden mesajlar alıyorum.”

Ö₃₉: “ Youtubede bazı videolardaki gizli mesajlar beni çok rahatsız ediyor, ayrıca sık sık istemediğim reklamların çıkması da beni oldukça rahatsız ediyor.”

3.6.Öğrencilerin Kendi Düşüncelerine Göre Siber Zorbalık Farkındalık Durumlarına İlişkin Görüşleri

Tablo 7. Öğrencilerin Kendi Düşüncelerine Göre Siber Zorbalık Farkındalık Durumlarına İlişkin Görüşleri

Tema (Kategori)	Kodlar	F	%
Öğrencilerin siber zorbalık farkındalık durumu	Öğrenciler zorbalığın farkında	29	72,5
	Öğrenciler zorbalığı umursamıyor	18	45
	Öğrenciler zorbalığın farkında değil	11	27,5
	Öğrenciler zorbaya karşılık veriyor	3	7,5

Tablo 7 incelendiğinde, öğrencilerin kendi düşüncelerine göre siber zorbalık farkındalık durumlarına ilişkin görüşlerinin en çok %72,5 oranında öğrenciler zorbalığın farkında olduğu görülmüştür. Diğer görüşler sırasıyla, %45 oranında öğrenciler zorbalığı umursamıyor, %27,5 oranında öğrenciler zorbalığın farkında değil ve %7,5 oranında öğrenciler zorbaya karşılık veriyor şeklinde belirlenmiştir. Öğrencilerin, görüşlerinden alınan birebir alıntılar aşağıda sunulmaktadır.

Öğrenci İfadeleri:

Ö₆: “ Bence arkadaşlarım maruz kaldığı zorbalığın farkında ama umursamıyorlar.”

Ö₂₈: “ Çoğu biliyor ama önemsemiyorlar.”

Ö₃₃: “İnsanlar o kadar fazla bu durum ile karşılaşiyor ki artık takmıyorlar.

Ö₃₇: “ Genelde arkadaşlarım maruz kaldıkları zorbalığa karşı onlarda aynı şekilde cevap vermeye çalışıyorlar.”

Ö₄₀: “ Arkadaşlarım siber zorbalık durumlarını normal karşılıyorlar. Hiçbir arkadaşım üzüldüğüne şahit olmadım.”

3.7.Öğrencilerin Siber Zorbalığa Maruz Kaldığında Okul İdaresinden ya da Rehberlik Servisinden Destek Almalarına İlişkin Görüşleri

Tablo 8. Öğrencilerin Siber Zorbalığa Maruz Kaldığında Okul İdaresinden ya da Rehberlik Servisinden Destek Almalarına İlişkin Görüşleri

Tema (Kategori)	Kodlar	F	%
Siber zorbalığa maruz kalındığında okul idaresinden ya da rehberlik servisinden destek alma durumu	Destek almadım	26	65
	Destek aldım	14	35

Tablo 8 incelendiğinde, öğrencilerin siber zorbalığa maruz kaldığı durumlarda okul idaresi ya da rehberlik servisinden destek alma durumlarına ilişkin görüşlerinin %65 oranında destek

almadım olduğu görülmüştür. Öğrencilerin %35 oranında ise destek aldım şeklinde görüş bildirdiği belirlenmiştir. Öğrencilerin görüşlerinden alınan birebir alıntılar aşağıda sunulmaktadır.

Öğrenci İfadeleri:

Ö₂₂: “ Herhangi bir destek almadım ancak destek almaktan çekinmiyorum.”

Ö₇: “ Siber zorbalığa maruz kaldığım bir durumda müdür yardımcısına haber vermiştim. Sonra rehber öğretmene durumu anlattım.”

4.TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın bu bölümünde, elde edilen verilere dayanarak ulaşılan sonuçlara değinilmiş, bu sonuçlar çerçevesinde öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma durumlarına etki edecek bazı önerilere yer verilmiştir.

4.1.Tartışma ve Sonuç

Öğrencilere yöneltilen “ Ne tür siber zorbalık ile karşılaştınız?” sorusuna verilen cevaplarda, kategorilere göre frekanslara bakıldığında öğrencilerin maruz kaldığı siber zorbalığın en çok küfür ve hakaret (f=21) olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Serin (2012) öğrenciler arasında görülen siber zorbalık çoğunlukla birbirlerine söyleyemedikleri şeyleri sosyal medya üzerinden veya mesaj yoluyla söyleyerek zorbalık yapma, kendi gibi davranmama ve gerçek olmayan durumları ifade etmek olduğunu belirtmiştir. Şahin ve arkadaşları (2010) öğrencilerin en çok maruz kaldıkları siber zorba davranışın e-posta yoluyla birinden hakaret, cinsel içerik ve tehdit mesajı almak olduğunu belirtmişlerdir. Bu çalışmalar araştırmayı destekler yöndedir.

Araştırmanın diğer bir bulgusunda öğrencilere yöneltilen “ Maruz kaldığınız siber zorbalık durumunu kiminle paylaşırsınız?” soruna verilen cevaplarda, öğrencilerin en çok (f=23) aileleri ile paylaştıkları sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin siber zorbalığa maruz kaldıklarında öncelikle ebeveynleri ile konuştukları görülmektedir. Ünver ve Koç’a (2017) göre öğrencilerin maruz kaldığı internet ortamındaki (web siteleri vb.) siber zorbalık durumunu anne-babaları ile paylaşan öğrencilerin anne babaları ile paylaşmayan öğrencilerden fazla olduğu görülmüştür. Altundağ’ın (2016) araştırmaları da gezindikleri web sayfalarını anne-babalarına söyleyen öğrencilerin sayısının, söylemeyen öğrencilerin sayısından daha fazla olduğu görülmektedir. Bu görüşlerin de araştırmayı desteklediği saptanmıştır. Patchin ve Hinduja’nın (2006) yaptıkları bir araştırmada öğrencilerin siber zorbalığa maruz kaldıklarında ilk önce ebeveynlerinden destek aldıkları şeklindeki sonuçlarının çalışmamızın bulgularıyla örtüştüğü görülmektedir.

Araştırmada öğrencilere yöneltilen bir diğer soru “ Siber zorbalığa maruz kaldığında kendini nasıl hissedersin?” şeklindedir. Öğrencilerin bu soruya ilişkin verdikleri cevapların frekansları incelendiğinde, öğrencilerin en çok (f=22) mutsuz hissettikleri sonucuna ulaşılmıştır. Öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma durumları ile ilgili çalışmalar incelendiğinde; Baştürk Akca, Sayımer ve Ergül’e (2015) göre öğrencilerin siber zorbalık durumuna maruz kalmaları halinde çoğunlukla mutsuz, endişeli ve üzüntülü gibi olumsuz durum içerisinde olacağı belirtilmiştir. Bu bulgular araştırmayla paralellik göstermektedir.

Siber zorbalık ile ilgili yasal süreçler hakkında öğrencilere yöneltilen “Siber zorbalık ile ilgili yasal haklarını biliyor musun?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde öğrencilerin en çok (f=24) yasal haklarını bilmediği sonucuna ulaşılmıştır. Akça ve arkadaşları (2014) öğrencilerin sağlığını tehlikeye sokan siber zorbalık durumunun, dünya genelinde birçok ülkede bir suç saldırısı olduğunu ve giderek daha fazla ülkede yasal düzenlemelerin gündeme geldiğini belirtmektedir. Bu düzenlemelerin başında öğrencilerin çevrimiçi ortamlarda istismarını önlemeyi amaçlayan yasal düzenlemeler olduğu belirtilmiştir. Bölükbaş ve Kırık (2020) görüşme yaptıkları bireylerin siber zorbalığa maruz kaldıklarında yapılması gereken yasal yolların neler olduklarını bildikleri ancak mahkemeleri boşuna oyalanamamak için yasal süreçlere başvuru yapmadıklarını belirtmişlerdir.

Öğrencilere yöneltilen “En çok hangi ortamda siber zorbalığa maruz kaldın?” soruna verilen cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin siber zorbalığa en çok sosyal medya (f=26) kullandıkları zaman maruz kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Bu bulgular Özdemir ve Akar (2011) tarafından ülkemizde yapılan araştırma sonuçlarıyla örtüşmektedir. Öğrencilerin en çok facebook, twitter ve instagram gibi platformlarda siber zorbalığa maruz kaldığı veya zorbalık yaptıkları belirlenmiştir. Bu durumun sebebi olarak, bu sosyal medya ortamlarının, öğrencilerin sanal olarak tanıştıkları, mesajlaştıkları, birbirleri ile resim paylaştıkları sosyal bir alan olarak düşünülmesidir. Yapılan araştırmalar ile öğrencilerin gün geçtikçe yükselen bir grafikte interneti ve sosyal medyayı kullandıklarını (Akkoyunlu ve Yılmaz, 2005; Çiçek ve Demirel, 2010) ve çoğunun bağımlı hale geldiği aktarılmıştır (Wang vd., 2011). Yapılan bu araştırmalar araştırmayı destekler yöndedir. Sosyal medyanın bilinçsiz kullanımı ve çevrim içi oyun siteleri de öğrencilerin siber zorbalığa maruz kalma durumlarında büyük oranda etkili olduğu düşünülmektedir.

Öğrencilerin siber zorbalık farkındalık durumları ile ilgili soruya verdikleri cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin büyük bir kısmının (f=29) maruz kalınan siber zorbalığın farkında oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Ancak öğrencilerin büyük bir çoğunluğunun (f=18) söylemleri maruz kaldıkları siber zorbalık durumlarını umursamıyor şeklindedir. Bölükbaş ve Kırık (2020) öğrencilerin maruz kaldıkları siber zorbalığı umursamadıklarını belirtmiştir. Bunun nedeninin ise öğrencilerin yalnızca kendilerini ilgilendiren ve büyük ihtimalle başka kişiler tarafından önemsenmeyen bir durum olduklarını algıladıkları şeklinde açıklamışlardır.

Araştırmanın son sorusu olarak öğrencilere yöneltilen “Siber zorbalığa maruz kaldığınızda okul idaresinde ya da rehberlik servisinden destek aldınız mı?” sorusuna verilen cevaplar incelendiğinde, öğrencilerin büyük çoğunluğunun (f=65) okul idaresi ve rehber öğretmenlerden destek almadığı sonucuna ulaşılmıştır. Siber zorbalık durumlarını engellemede okul idarelerinin, sınıf rehber öğretmenlerinin ve okul rehberlik servisinin etkisi ile alakalı birçok çalışma yapılmıştır. Aksaray (2011) rehber öğretmenlerin öncü görev üstlenmeleri gerektiğini belirtmiştir. Rehber öğretmenlerin yapacakları farkındalık, zorbalığı engelleme ve müdahale çalışmaları öğrenci, öğretmen ebeveynlerle birlikte gerçekleştirebilmelerinin siber zorbalık durumundan etkilenmede önemli olduğunu bildirilmiştir (Diamonduros vd., 2008; Mason, 2008; Willard, 2007; Worthen, 2007). Sonuç olarak araştırmadan elde edilen bulguların alan yazındaki konu ile ilgili diğer çalışmalar ile örtüştüğü görülmektedir.

4.2.Öneriler

Yapılan çalışma ve öğrencilerin görüşlerinden elde edilen veriler doğrultusunda şu öneriler verilebilir:

Günümüzde internet kullanımı, bilgiye çabuk ulaşmak, araştırma yapmak ve gelişen dünyayı takip etmek açısından önemli ve şarttır. Bu bağlamda öğrencilerin internet kullanımını bilinçli bir şekilde yapmasını sağlamak için okul ve aile işbirliği ile kontrol edilmesi uygun olabilir. Okullarda öğrencilerin rehberlik servisi tarafından bilinçlendirilmesi, seminerler verilmesi, afişler asılması ve oyunlaştırılarak farkındalık oluşturulması olabilir. Ayrıca yine okullarda sadece öğrencilere değil velilere de bilinçli internet kullanımı ve sosyal medya kullanımı hakkında eğitim verilebilir.

Anne-babalar öğrencilerin gelişimlerini göz önünde bulundurarak interneti ve sosyal medya hesaplarını nasıl kullanacakları konusunda çocuklarına rehberlik etmeli, sınırlandırmalı ve sık sık kontrol etmelidirler. Ayrıca gelecek araştırmalara yönelik olarak, bu araştırmada kullanılan ve 7 soru içeren görüşme formunun genişletilerek siber zorbalık ile ilgili farklı problem alanlarının tespit edilmesi sağlanabilir. Çalışma grubu genişletilerek Türkiye'nin farklı coğrafi bölgeleri açısından analiz edilebilir. Yapılan çalışmada sadece ortaokul yedinci sınıf ve sekizinci sınıf öğrencileri çalışma grubunu oluşturmaktadır. Benzer çalışmalarda veliler ve altıncı ve beşinci sınıf öğrencileri de çalışma grubuna eklenebilir.

5.KAYNAKÇA

Altundağ, Y. (2016). Lise öğrencilerinde sanal zorbalık ve problemleri internet kullanımı ilişkisi. *Online Journal of Technology Addiction & Cyberbullying*, 3 (1), 27-43.

Akça, E. B., Sayımer, İ., Salı, J. B., & Başak, B. E. (2014). Okulda siber zorbalığın nedenleri, türleri ve medya okuryazarlığı eğitiminin önleyici çalışmalarındaki yeri. *Elektronik Mesleki Gelişim ve Araştırma Dergisi*, 2(2), 17-30.

Akkoyunlu, B., & Yılmaz, E. (2005). Öğretmen adaylarının bilgi okuryazarlık düzeyleri ile internet kullanım sıklıkları ve internet kullanım amaçları. *Eğitim Araştırmaları*, 19, 1-4.

Aksaray, S. (2011). Siber zorbalık. *Ç.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 20 (2),405-432.

Baştürk,A., Sayımer,İ., & Ergül S. (2015). Ortaokul öğrencilerinin sosyal medya kullanımları ve siber zorbalık deneyimleri: Ankara örneği. *Global Media Journal TR Edition*,2015,5(10).

Betts, L. R. (2016). *Cyberbullying approaches, consequences and interventions*. London: Palgrave Macmillan. doi:10.1057/978-1-137-50009-0.

Bilgiç, E. (2007). *İlköğretim birinci kademedeki görülen zorba davranışların sınıf değişkenleri ve atmosferi algılamalarına göre incelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Adana.

Bölükbaş, K., & Kırık, A. M. (2020). Siber zorbalık bağlamında twitter fenomenleri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(2), 944-966.

Chadwick, S. (2014). *Impacts of cyberbullying, building social and emotional resilience in schools*. SpringerBriefs in Education. Cham: Springer. doi:10.1007/978-3-319-04031-8.

Çelen, F. K., Çelik, A., & Seferoğlu, S. S. (2011). Online learning in higher education: Problems faced in the system and solutions suggested [in Turkish]. *Journal of European Education*, 1(1), 25-34.

Çiçek, H., & Demirel, M. (2010). Meslek yüksekokulu öğrencilerinin internet kullanım özellikleri üzerine bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 2(1), 121-130.

Diamanduros .T., Downs, E., & Jenkins ,S.J. (2008). The role of school pyscholo - gists in the assesment , prevention and intervention of cyberbullying. *Psychology in the Schools* 45(8), 693-704.

Gibb, Z. G., & Devereux, P. G. (2014). Who does that anyway? Predictors and personality correlates of cyberbullying in college. *Computers in Human Behavior*, 38, 8-16.

MacDonald, C. D., & Roberts-Pittman, B. (2010). Cyberbullying among college students: Prevalence and demographic differences. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, 9, 2003-2009.

Manap, A. (2012). *İlköğretim ikinci kademe öğrencileri ve siber zorbalık: Samsun ili örneği*. Yüksek Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Samsun.

Mason, K.L. (2008). Cyberbullying: A preliminary assesment for school personnel. *Psychology in the Schools*, 45 (4) ,323 -348.

Özdemir, M., & Akar, F. (2011). Lise öğrencilerinin siber zorbalığa ilişkin görüşlerinin bazı değişkenler bakımından incelenmesi. *Educational Administration: Theory and Practice*. 17(4), 605-626.

Özer, H. (2014). Ortaokul öğrencilerinin siber zorba/siber kurban yaşantıları. *Akademik Bakış Dergisi*, 41, s(1).

Patchin, J. W., & Hinduja, S. (2006). Bullies move beyond the school yard: A preliminary look at cyber bullying. *Youth Violence and Juvenile Justice*, 4(2), 148-169.

Piotrowski, C. (2012). From work place bullying to cyberbullying: The enigma of harassment in modern organizations. *Organization Development Journal*, 30(4), 43-52.

Schmidt, E., & Cohn, J. (2014). *Yeni dijital çağ, insanların, ulusların ve iş dünyasının geleceğini yeni baştan şekillendirmek* (Çev: Ümit Şensoy). İstanbul: Optimist Yayınları.

Serin, H. (2012). *Ergenlerde siber zorbalık/siber mağduriyet yaşantıları ve bu davranışlara ilişkin öğretmen ve eğitim yöneticilerinin görüşleri*. Doktora tezi, İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

Slonje, R., & Smith, P. (2008). Cyberbullying: Another main type of bullying? *Scandinavian Journal of Psychology*, 49, 147-154.

Statista. (2016). Daily internet usage in Turkey. <https://goo.gl/cWPFqW>

Şahin, M., Sarı, S. V., Özer, Ö., & Er, S. H. (2010). Lise öğrencilerinin siber zorba davranışlarda bulunma ve maruz kalma durumlarına ilişkin görüşleri. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 21, 257-270.

Taiwo, R. (2015). Cyber behavior. M. Khosrow-Pour (Ed.), *Encyclopedia of information science and technology içinde* (3. bs., ss. 2972–2980). *Hershey, PA: IGI Global*.

Ünver, H., & Koç, Z. (2017). Siber zorbalık ile problemlili internet kullanımı ve riskli internet davranışı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (2), 117-140.

Vandebosh, H., & Chatrina, V. (2008). Defining cyberbullying: A qualitative research into the perceptions of youngsters. *Cyberpsychology and Behaviour*, 11(4), 322.

Yen, J., Co, Y., Yen, C.F, Lin, H. ve Yang. M. (2007). *Siber psikoloji ve davranış. Ağustos 2007*. 545-551.

Yıldırım A, Şimşek H, (2008). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*: Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Yıldırım, A., & Şimşek. (2011). *Sosyal bilimlerde nitel araştırma yöntemleri*: Seçkin Yayıncılık, Ankara.

Wang, H., Zhou, X., Lu, C., Wu, J., Deng, X., & Hong, L. (2011). Problematic internet use in high school students in Guangdong province, China. *PLoS ONE* 6(5).

Willard, N.E. (2007). The authenticity and responsibility of school officials in responding to cyberbullying. *Journal of Adolescent Health* 41, 61-63.

Whittaker, E., & Kowalski, R. M. (2015). Sosyal medya yoluyla siber zorbalık. *Okul Şiddeti Dergisi*, 14(1), 11-29.

Worthen, M.R. (2007). Education policy implications from the expert panel on electronic media and youth violence. *Journal of Adolescent Health* 41, 64-65.